

EU:s sanktioner och erosionen av grundläggande rättsprinciper:

Hüseyin Doğru är en journalist vars arbete har fokuserat på politiskt känsliga ämnen, inklusive rapportering om Palestina och Ukraina. Hans rapportering och offentliga kommentarer har väckt uppmärksamhet från europeiska myndigheter, och han har utsatts för restriktiva åtgärder inom ramen för EU:s sanktionssystem, specifikt **rådets förordning (EU) 2024/2642**, ändrad (särskilt genom förordning 2025/965 som återspeglar hans listning), avseende åtgärder som destabiliserar unionen och dess medlemsstater. Noterbart är att herr Doğru **inte har åtalats för något brott**, och ingen domstol har funnit att han brutit mot nationell eller internationell lag. De sanktioner som ålagts honom är exekutiva åtgärder, antagna utanför ramen för straffrättsliga förfaranden.

De offentligt framförda anklagelserna mot herr Doğru rör inte brottsligt beteende, utan bedömningar av hans arbete och yttranden som påstås vara olämpliga, skadliga eller oönskade enligt Europeiska unionens utrikes- och säkerhetspolitiska mål. Dessa bedömningar har inte prövats i ett kontradiktoriskt rättsligt förfarande, och herr Doğru har inte getts möjlighet till en förhandsförhandling inför en oberoende och opartisk domstol. Trots detta har de ålagda sanktionerna haft omedelbara och allvarliga konsekvenser.

Den **8 januari 2026** publicerade herr Doğru ett akut upprop på sociala medieplattformen X, där han uppgav:

“AKUT: Från och med nu har jag NOLL tillgång till några pengar. Jag kan inte försörja mat åt min familj, inkl. 2 nyfödda, på grund av EU-sanktioner. Tidigare beviljades jag tillgång till €506 för att överleva, vilket nu också är otillgängligt. Min bank blockerade det. EU har de facto sanktionerat mina barn också.”

Detta uttalande beskriver en situation av **total ekonomisk berövning**, inklusive förlust av tillgång till medel som tidigare godkänts enligt humanitära undantag avsedda att täcka grundläggande behov. Enligt herr Doğru har bankens blockering av dessa medel gjort honom oförmögen att köpa mat, betala bostad eller medicinska utgifter, eller tillgodose familjens grundläggande behov, inklusive två nyfödda barn.

I början av 2026 förblir herr Doğrus situation olöst. Hans överklagan mot sanktionerna i september 2025 avslogs, och de bevis som åberopades för hans listning består enbart av hans journalistik och offentliga kommentarer. Ingen derogation eller humanitär frigivning av medel har skett, vilket understryker de fortsatta och allvarliga effekterna av dessa åtgärder.

Kritiskt nog har den fullständiga avsaknaden av tillgängliga medel också gjort herr Doğru **oförmögen att anlita rättsligt ombud**. Som följd saknar han praktiska medel att erhålla juridisk rådgivning eller driva rättsliga åtgärder mot de ålagda sanktionerna. Han är där-

med utsatt för allvarliga restriktiva åtgärder samtidigt som han är ekonomiskt oförmögen att utmana deras laglighet. De skyddsåtgärder som formellt är inbyggda i EU:s sanktionsramverk – utformade just för att förhindra sådana utfall – har i detta fall misslyckats med att fungera.

Herr Doğrus situation ger en konkret och akut illustration av det bredare rättsliga problem som denna essä undersöker: hur EU-sanktioner, när de genomförs på ett sätt som resulterar i total berövning, nekande av rättsligt försvar och skada på beroende barn, upphör att fungera som lagliga förebyggande åtgärder och istället verkar som **utomrättslig bestraffning**, oförenlig med grundläggande konstitutionella principer och mänskliga rättighetsåtaganden.

Allvarlig materiell berövning och omänsklig behandling

En grundläggande princip i mänskliga rättigheter är skyddet av mänsklig värdighet. Åtgärder som berövar en individ förmågan att tillgodose grundläggande behov – mat, bostad, sjukvård och rättslig hjälp – träffar kärnan i denna princip.

Artikel 3 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (EKMR) förbjuder omänsklig eller förnedrande behandling absolut. Även om den traditionellt förknippas med frihetsberövande eller fysiskt misshandel, erkänner Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas praxis att **statsorsakad materiell berövning**, när den är tillräckligt allvarlig och förutsebar, kan nå tröskeln för artikel 3. En total frysning av tillgångar som lämnar en individ utan tillgång till pengar skapar förhållanden oförenliga med mänsklig värdighet, särskilt när berövningen är långvarig och oundviklig.

Dessa oro ökar när sanktioner förutsebart påverkar **beroende barn**. Internationell rätt, inklusive konventionen om barnets rättigheter, kräver att barnets bästa ska vara en primär hänsyn i alla statliga åtgärder. Sanktioner som berövar barn mat, tak över huvudet eller sjukvård – även indirekt – utgör en form av kollektiv bestraffning. Sådana utfall är varken tillfälliga eller oförutsebara och engagerar därmed sanktionsmyndigheternas ansvar.

De rättsliga skyddsåtgärderna i EU:s sanktionsramverk

Viktigt är att olagligheten i total berövning inte enbart är en fråga om extern kritik mot mänskliga rättigheter; den erkänns uttryckligen inom **EU:s sanktionsramverk självt**. EU:s regler om frysning av tillgångar inkluderar rutinmässigt bindande skyddsåtgärder som tillåter tillgång till medel för:

- **Grundläggande behov**, inklusive mat, hyra, el, medicinsk behandling och barnomsorg; och
- **Rimliga professionella arvoden**, inklusive kostnader förknippade med rättsliga tjänster.

Dessa undantag är inte diskretionära humanitära gester utan **rättsliga krav**, som återspeglar EU:s åtaganden enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna, EKMR och allmänna principer i EU-rätten som proportionalitet och effektiv rättslig skydd. Deras inklu-

dering utgör ett uttryckligt erkännande av att sanktioner inte får reducera individer till misär eller hindra deras förmåga att försvara sig.

Misslyckande med skyddsåtgärder och olagligheten i total berövning

När en sanktionerad individ trots dessa skyddsåtgärder lämnas med **noll tillgång till medel**, inklusive tidigare godkända försörjningsbidrag, tillämpas sanktionerna inte längre lagligt. En sådan situation utgör ett **brott mot själva sanktionsförordningen**, inte bara ett olyckligt administrativt utfall.

Om finansiella institutioner eller nationella myndigheter blockerar tillgång till undantagna medel är den resulterande berövningen rättsligt tillskriven staten och EU:s rättsordning. Nekandet av tillgång till medel för **rättsliga tjänster** är särskilt allvarligt: rätten till effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna kräver inte bara formell tillgång till domstolar utan **praktisk förmåga att utöva denna rätt**. Ett system som förhindrar en individ från att betala rättsligt ombud inaktiverar varje meningsfull utmaning av de ålagda åtgärderna och förvandlar rättslig prövning till en tom formalitet.

Misslyckandet med skyddsåtgärder är särskilt allvarligt när **barn påverkas**. Sanktionsramverket auktoriserar inte svält eller hemlöshet för minderåriga. När undantag misslyckas i sådana omständigheter blir åtgärderna oförenliga med principen om barnets bästa och med grundläggande standarder för mänsklig värdighet.

Avgörande är att detta misslyckande berövar sanktionerna deras påstådda **förebyggande karaktär**. Förebyggande åtgärder måste vara begränsade, kalibrerade och reversibla. När skyddsåtgärder kollapsar och berövningen blir absolut förvärvar sanktionerna en tvångsmässig och bestraffande natur, och fungerar som utomrättsliga straff snarare än lagliga regleringsverktyg.

Rätten till rättvis rättegång och effektivt rättsligt skydd

Rättvis rättegång är en hörnsten i konstitutionell demokrati. Artikel 6 EKMR och artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna garanterar rätten till en rättvis förhandling, rätten att informeras om anklagelser och rätten till effektiv rättslig prövning av en oberoende och opartisk domstol.

EU:s sanktionsregimer faller ofta kort i förhållande till dessa krav. Individer kan listas genom exekutivt beslut baserat på icke-offentliggjorda eller vagt formulerade grunder, ofta beroende på konfidentiell underrättelseinformation. Sanktioner träder vanligtvis i kraft omedelbart, medan rättslig prövning – om tillgänglig – sker först efter att allvarlig skada redan åsamkats.

När individer inte åtalas för något brott och nekas de processuella skyddsåtgärder som är förknippade med straffrättsliga förfaranden, men ändå utsätts för konsekvenser jämför-

bara med straffrättsliga påföljder, kränker sanktionerna kärnan i rättvis rättegång. Denna struktur av "bestraffa först, pröva senare" är grundläggande oförenlig med rättsstaten.

Nullum poena sine lege och förutsägbarhetsproblemet

Principen *nullum poena sine lege*, fastslagen i artikel 7 EKMR, förbjuder bestraffning utan förutvarande lag och kräver att rättsliga normer är tillgängliga och förutsägbara. Individer måste kunna förstå i förväg vilket beteende som kan utsätta dem för bestraffande konsekvenser.

EU:s sanktioner underminerar denna princip när de bestraffar beteende som inte är olagligt – såsom laglig journalistik eller politisk aktivitet – eller när listningskriterier är så vaga att individer inte rimligen kan förutse konsekvenserna av sina handlingar. Även om sanktioner formellt betecknas som "förebyggande", ger deras allvar, stigma och potentiellt obegränsade varaktighet dem ett substantiellt bestraffande karaktär.

I enlighet med principerna i *Kadi mot kommissionen* kräver EU-domstolarna att sanktioner stöds av bevis och är proportionerliga mot det påstådda målet. I herr Doğrus fall väcker ramningen av laglig pro-Palestina-rapportering som "destabiliserande" (endast svagt kopplad till bredare geopolitiska narrativ) allvarliga proportionalitetsfrågor.

Rättslig klassificering kan inte övertrumfa rättslig verklighet. Åtgärder som fungerar som bestraffning måste underkastas de rättsliga begränsningar som styr bestraffning. Att tillåta annat är att urholka en av de mest grundläggande skydden mot godtycklig makt.

Yttrandefrihet och indirekt censur

När sanktioner kopplas till journalistiskt arbete eller politiskt yttrande uppstår ytterligare konstitutionella kränkningar. Artikel 10 EKMR och artikel 11 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna skyddar yttrandefriheten, särskilt politiskt tal och journalistik, som har en privilegierad ställning i demokratiska samhällen.

Journalistisk verksamhet åtnjuter **förstärkt skydd**, som återspeglas i *Steel and Morris mot Förenade kungariket*, särskilt vid rapportering om frågor av allmänt intresse. Ekonomisk berövning ålagd genom exekutivt dekret kan fungera som en effektiv form av indirekt censur. Till skillnad från straffrättslig åtal undviker den offentlig granskning och processuella skyddsåtgärder samtidigt som den uppnår samma tystnadseffekt. Sådan ingripande kan inte rättfärdigas om den inte är laglig, nödvändig och proportionerlig – kriterier som inte uppfylls när sanktioner undertrycker lagligt yttrande utan rättsliga konstateranden av felaktighet och förhindrar tillgång till rättsmedel.

Sanktioner som utomrättslig bestraffning

Sammanfattningsvis visar dessa element att vissa EU-sanktionsregimer fungerar som **utomrättslig bestraffning**. De åsamkar allvarlig och individualiserad skada; de baseras på påstådda felaktigheter; de kringgår straffrättsliga förfaranden; och de verkställs utan effektiva skyddsåtgärder eller snabb rättslig kontroll.

Avsaknaden av en brottslig etikett förnekar inte deras bestraffande natur. Konstitutionell och mänskliga rättighetsrätt bedömer åtgärder efter deras **substantiella och effekt**, inte deras formella beteckning. När sanktioner reproducerar konsekvenserna av straffrättsliga påföljder samtidigt som de undviker de skyddsåtgärder som gör bestraffning laglig, underminerar de maktindelningen och eroderar själv rättsstaten.

Slutsats

EU-sanktioner som resulterar i total ekonomisk berövning, nekar tillgång till lagligt föreskrivna humanitära och rättsliga undantag, hindrar effektiva rättsmedel och förutsebart skadar beroende barn kränker grundläggande konstitutionella och mänskliga rättighetsprinciper. Trots deras formella karaktärisering som förebyggande åtgärder fungerar sådana sanktioner i praktiken som **utomrättslig bestraffning** – ålagd utan lag, utan rättgång och utan värdighet. Om Europeiska unionen ska förbli trogen sitt grundläggande åtagande gentemot mänskliga rättigheter och rättsstaten måste sanktionsregimer underkastas stränga substantiella och processuella begränsningar, för att säkerställa att ingen individ bestraffas utanför ramen för lagligt rättsligt förfarande.

Referenser

- Stadgan om de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen, 2012 O.J. (C 326) 391.
- Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna), 4 november 1950, 213 U.N.T.S. 221.
- Konventionen om barnets rättigheter, 20 november 1989, 1577 U.N.T.S. 3.
- Europeiska unionens domstol. *Kadi och Al Barakaat International Foundation mot rådet och kommissionen* (Förenade mål C-402/05 P och C-415/05 P). Dom av den 3 september 2008.
- Europeiska unionens domstol. *Kadi mot kommissionen* (Mål C-584/10 P, C-593/10 P och C-595/10 P). Dom av den 18 juli 2013.
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. *Golder mot Förenade kungariket*. Dom av den 21 februari 1975.
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. *Airey mot Irland*. Dom av den 9 oktober 1979.
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. *Steel and Morris mot Förenade kungariket*. Dom av den 15 februari 2005.
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. *M.S.S. mot Belgien och Grekland*. Dom av den 21 januari 2011.
- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. *Al-Dulimi and Montana Management Inc. mot Schweiz*. Dom av den 21 juni 2016.
- Europeiska unionens rådsförordning (EU) nr 2024/2642 avseende restriktiva åtgärder med anledning av åtgärder som destabiliserar unionen och dess medlemsstater, ändrad (t.ex. 2025/965).
- Europeiska kommissionen. *Riktlinjer för genomförande och utvärdering av restriktiva åtgärder (sanktioner) inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik*. Se-

naste konsoliderade version.

- FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. *Allmän kommentar nr 29: Undantagstillstånd (artikel 4)*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11.
- FN:s särskilda rapportör om främjande och skydd av rätten till yttrande- och uttrycksfrihet. *Rapport om sanktioners inverkan på yttrandefrihet*, A/HRC/45/25.
- Besselink, Leonard F. M. "Skyddet av grundläggande rättigheter efter Lissabon: Interaktionen mellan Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna." *Common Market Law Review* 49, nr. 4 (2012): 1315–1346.
- Eckes, Christina. *EU Counter-Terrorist Sanctions and Fundamental Rights: The Case of Individual Sanctions*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Guild, Elspeth, och Sergio Carrera. "Sanktioner och rättvis rättegång." *European Law Journal* 16, nr. 2 (2010): 157–176.